

Sanda Toma:

„Zece ani fără rol principal..“

Care credeți că este partea cea mai fascinantă a profesiei de actor?

Posibilitatea de a intra în sufletul personajelor, de a ajunge să gândești ca ele, să acționezi ca ele... Aceasta mi se pare partea cea mai fascinantă, care are un caracter de aventură: se poate termina bine sau rău, cu succes sau cu eșec. Cu timpul, însă, intervine și plăcerea jocului, iar dacă simți că ești pe drumul cel bun și că publicul „merge” cu tine, căci el este adevăratul nostru partener, plăcerea crește, bucuria se împlinește. Știi că

nu faci umbră pământului degeaba, că o parte din ce ai mai bun în tine oferi celorlalți.

Acest partener, publicul, s-a schimbat în timp?

Colegii mei mai vârstnici, Ion Lucian sau maestrul Beligan, au o teorie pe care am adoptat-o și eu: cine are talent la 16 ani are și la 80, cine n-are la 80 n-a avut nici la 16. La fel și în cazul publicului. Cui îi place teatrul și vine dispus să participe, să se implice în spectacol, acela pe care îl poți „lua de mână” și purta în lumea ta, este ceea ce se cheamă publicul bun. Cine vine numai ca să se lase furat de imagine - ceea ce nu mai este cazul la noi, pentru că nu mai avem montări care să-ți ia mințile prin costume și efecte -, cine vine pentru partea superficială, distractivă a spectacolului, rămâne la „zona estradă”. Din fericire, eu am jucat un repertoriu divers, iar un rol îmi place și îl iubesc pe măsură ce mi se pare mai greu de „dibuit” sau atunci când necesită o implicare mai puternică, mai multă muncă.

Frumusețea și inteligența au fost un atu în carieră?

Date pentru meseria asta trebuie să ai. Ale mele nu au fost chiar așa de generoase, dar acea steluță, acel mic dar de la Dumnezeu care se cheamă talent, m-a făcut să par, unde trebuia, și frumoasă, și cochetă, și inteligentă...

Talentul este mai important decât toate. Actoria nu se învață...

Se fură, dar tot ceea ce furi trebuie să treci prin tine, pentru ca apoi să-ți aparțină, să devină al tău, ca amprenta, și presupune, bineînțeles, foarte multă muncă. Dacă te-ai născut cu talent, nu înseamnă că vei fi un actor genial. Trebuie muncă, disciplină, corectitudine și seriozitate în abordarea acestei meserii, care poate să pară foarte neserioasă - un joc de fluturi. Pe lângă talent și

muncă, mai e nevoie și de noroc. Poți să fii talentat, să muncești foarte mult, dar mai trebuie să ai și șansa să dovedești ce ești în stare.

Și dumneavoastră ați avut șansa asta?

Da, pentru că am jucat mult. Norocul meu este că sunt sănătoasă și că pot să-mi fac meseria, căci este una de cursă lungă, în care trebuie să ai o condiție de sportiv.

Dar ați avut și momente dificile în carieră...

Da. A fost o perioadă, la Teatrul de Comedie, în care, din motive inexplicabile, nu am jucat. Dar în viața fiecărui actor intervin perioade bune și perioade proaste, care nu depind de el; este vorba tot de șansă. După plecarea domnului Lucian Giurchescu, la conducerea teatrului a venit Silviu Stănculescu. El îmi era prieten și coleg de promoție, un om deosebit, talentat, dar ca director nu mi-a fost favorabil. Adică nu mi-aș fi închipuit niciodată că sub directoratul lui nu voi avea ce juca. Am stat aproape zece ani fără rol principal. Am avut doar mici intervenții. Nu a fost Silviu de vină, era o perioadă extrem de dificilă. Repertoriul era foarte restrâns, deplasările se făceau pe nervii și banii noștri, într-un frig groaznic...

Într-o astfel de epocă a avut loc și debutul dumneavoastră?

Nu. Perioada cumplită a epocii Ceaușescu nu se poate compara cu nimic. Corsetul sistemului socialist era oarecum mai larg pe vremea când am debutat noi, așa că am suferit mai puțin. Am terminat Institutul în 1956, în „promoția de aur” și am plecat la Craiova. Era obligatorie repartitia în provincie pentru minimum doi ani. Vlad Mugar a venit cu noi la Craiova, unde a realizat un nucleu de teatru. Am făcut atunci niște spectacole remarcabile: *Bărbierul din Sevilla*,

Mirandolina
din *Hangița de Goldoni*
la Național
(regia: Sică Alexandrescu)

Bunbury, Gâlcelele din Chioggia, Tragedia optimistă.

Ați jucat cu plăcere în regia lui Vlad Mugur. V-ați mai dorit să lucrați cu el?

O, da! A venit la București, a pus spectacole, dar, din nefericire, nu la teatrul la care eram eu. Cu el nu am mai lucrat, dar am avut norocul să am o colaborare cu domnul Harag la Teatrul de Comedie; a fost o experiență de tipul repetițiilor cu Vlad Mugur, pentru că domnul Harag lucra în maniera foarte incitantă a scormonirii înlăuntrul personajelor, a autodescoveririi. Te făcea să forezi în tine și ajungeai să te miri de ceea ce erai în stare. Aveai bucuria creației. Să ți se dea mură-n gură și să fii dresat nu este deloc interesant.

Se spune că erai o ingenuă perfectă, dar ați jucat și roluri de forță: Cresida, Kattrin (Mutter Courage), Irina (Trei surori)... Cum s-a simțit ingenua Sanda Toma lucrând aceste roluri?

Am o paletă largă, o disponibilitate de care nu am fost conștientă, dar pe care regizorii o intuiau. Îmi acordau încredere, mă distribuiau, eu munceam și totul ieșea bine. Când domnul Giurghescu mi-a dat rolul Zitei, am rămas uluită. Cum să-mi pun mâna-n șold și să fiu mitocancă? Dar a avut dreptate. Eram în stare! După premiera cu Cercul de cretă caucazian, domnul Giurghescu ne-a făcut, mie și bărbatului meu, Mihai Pălădescu, cel mai frumos compliment artistic spunând: „Cu voi doi pot monta oricând, orice, oriunde!”, la care Mihai a adăugat: „Cu condiția să ne apropiem de roluri cu smerenie”.

Dar ingenua Sanda Toma și rolurile în travesti?

Da! Am jucat Spiridon din **O noapte furtunoasă**, dar puțin, pentru că era un spectacol-experiment la Teatrul Național. Am mai jucat Decebal din **Titanic vals**, la Craiova, în disperare de cauză. Spectacolul era în repertoriu și s-a îmbolnăvit copilul care îl interpreta pe Decebal. M-au aruncat în scenă, pur și simplu. La prânz mi-au dat textul și mi-au spus: descurcă-te, faci ce vrei! Eram atât de speriată, încât am distrus monologul lui Spirache din final. M-am apucat să țopăi pe o canapea, să limesc tot felul de chestii pe portretul bunicului din decor, lumea leșina de răs și Spirache vorbea degeaba. Nu mi-am dat seama că îmi „distrug” partenerul. Acesta a fost primul Decebal, apoi m-a distribuit maestrul Sică Alexandrescu la Teatrul Național din București și am lucrat rolul pe îndelete. Eram fericită: cu Eugenia Popovici –

Cresida din **Troilus și...** la Comedie (regia: David Esrig)

mamă, Silvia Timică – bunică și Costache Antoniu – tată...

S-a vorbit mult despre atmosfera de echipă de la Craiova... Ați mai regăsit-o după aceea?

Da. La Teatrul de Comedie. La Craiova formasem o echipă noi, cei proaspăt veniți de la Institut; la Teatrul de Comedie tot colectivul era o echipă. Eram o familie. Domnul Beligan spunea că și-a ales oamenii după talent, seriozitate, dar, mai ales, după caracter. Probabil că a avut fler și a ales oameni de bună calitate. Se juca mult pe atunci, iar eu eram în aproape toate spectacolele. Uneori nu aveam nici luna zi liberă. Dar toată lumea ne invidia pentru atmosfera caldă și plăcută în care munceam.

De ce credeți că acum se joacă mai puțin?

Din cauza concurenței televiziunii și din cauza sărăciei. Oricine își poate plăti un abonament la TV sau la cablu. Biletele la teatru nu sunt chiar așa de scumpe, dar pentru o familie cu doi copii... devin un lux.

Cum este să-l aveți ca partener pe Radu Beligan? Jucați împreună în Cotletele de Bertrand Blier.

La venirea mea la Național, în '59-'60, am avut parte să joc într-o garnitură sacră de actori. Dar eram destul de

inconștientă ca să realizez ce noroc fenomenal aveam. Mi se părea firesc. Acum, când am un singur monstru sacru lângă mine, pe domnul Beligan, realizez bucuria, fericirea momentului, șansa. Când văd cum îl aplaudă lumea și când îmi dau seama că sunt pe scenă alături de el, aproape că îmi dau lacrimile.

În generațiile mai tinere de actori ghiciți viitori posibili monștri sacri?

La Național este o armată de actori tineri, pe care nu am reușit să-i cunosc încă. Cei cu care joc în **Femeile savante**, în **Tăranul baron** sunt foarte buni: Armand Calotă, Liviu Lucaci, Brândușa Mircea, Cesonia Postelnicu, Tania Popa, Teodora Mareș, Ileana Olteanu sau Marius Gălea, Silviu Biriș, Marius Rizea... Dar, în ciuda faptului că sunt într-un teatru cu trei săli, acești tineri nu joacă pe măsura posibilităților lor. În meseria noastră statul pe tușă este ucigător. Trebuie să fii tot timpul pe teren, mereu pe scenă. Altfel, îți pierzi îndemânarea, curajul, cheful, antrenamentul.

Ce părere aveți despre profesionalismul lor? Cum sunt ei, ca parteneri de joc?

Sunt mult mai „cu picioarele pe pământ” decât eram noi la vârsta lor, dar parcă sunt mai puțin pregătiți, deși fac toate materiile pe care le-am

făcut și noi. Probabil că noi am avut norocul să avem de la cine învăța. Ei se descurcă, în schimb, foarte bine, fie că se lovesc de greu și se trezesc singuri, fie că sunt foarte talentați. Eu

Irina din *Trei surori* la Comedie (regia: Lucian Giurchescu)

cred, însă, că tendința este înspre meserii practice și că teatrul va deveni un hobby. Nu se va mai putea trăi din artă. Tinerilor despre care am vorbit le este foarte greu să se descurce cu leafa pe care o au și, de multe ori, nu refuză să facă o reclamă, să se împartă în zece locuri, să „bifeze” un post de preparator sau de asistent la Institut, ca să le mai iasă un ban. În orice meserie se face la un moment dat selecție naturală, dar mai ales în teatru. Dacă ești un profesor, un doctor mediocru, poți să fii util societății și să-ți câștigi onorabil pâinea, dar dacă ești un actor mediocru, suferi toată viața. Din păcate, importanța acordată culturii în țara noastră este derizorie.

V-a tentat vreodată să fiți profesoară de actorie?

Da, dar din motive pecuniare. Nu am apucat, însă. Depășisem deja vârsta la care aș fi putut să încep. Ar fi trebuit să fiu întâi preparator, asistent, apoi lector... Am vorbit cu Ion Cojar, dar aveam inima îndoită. Eram complexată de gândul că nenorocesc niște suflete. Poți să-i înveți, îi „scoți la vopsea” ca să ieși tu - ca profesor - bine la examen, dar talent și noroc nu ai cum să le dai. Riscam să mă trezesc cu niște copii pasionați de meseria

asta, dar care să nu reușească să o facă. Nu cred că aș fi putut să tai în carne vie și să-i spun unuia, așa cum mi-a spus mie doamna Buzescu, la sfârșitul anului I, când repetam cu Victor Rebengiuc scena balconului din *Romeo și Julieta*: „Drăguța mea, dumneata nu ai reale calități pentru această meserie. Ești o fată deșteaptă, cultivată și părerea mea este să încerci să dai la Filologie”. Asta, pentru că nu puteam să-i urmez indicația „Fii bolnavă de dragoste!...”. Am rugat-o să mă mai lase un an, căci pe atunci și anul al doilea era eliminativ. M-a lăsat, dar m-a trimis la clasa lui Bălțățeanu, unde am înflorit. Mi-a trecut panica. În anul al treilea am luat calificativul „Foarte bine”. Doamna Buzescu a avut o atitudine extraordinară. Jucam spectacolul de absolve, *Bărbierul din Sevilla*, în subsolul Ateneului, unde era o scenă mică, iar cabinetele erau chiar sub scenă. Ne îmbrăcam călcând din cărămidă în cărămidă, pentru că pe jos era apă și din când în când mai trecea și câte un șobolan. Acolo a venit doamna Buzescu și m-a așteptat ca să-mi spună: „Drăguța mea, ești printre puținele cazuri în care m-am înșelat. Vei face carieră, vei fi o mare actriță și, te rog, de câte ori vei fi întrebată, să nu uiți că ai fost și eleva mea”. M-a copleșit. N-am să uit asta niciodată. O actriță atât de mare să vină la o mucoasă ca să își recunoască eroarea... Apoi m-a urmărit în toate spectacolele. Era mândră de mine...

Când v-ați dat seama că sunteți făcută pentru această meserie?

La sfârșitul anului al doilea știam că voi fi actriță și că voi face orice pentru meseria asta. În afară de compromisuri! Marele meu succes nu e numărul de roluri jucate, performanțele dintr-un rol sau altul, ci

În *Turnul de fildeș* de V. Rozov la Comedie (regia: Ion Cojar)

faptul că nu am făcut compromisuri.

Dar credeți că este nevoie de compromis?

Unii îl au în minte premeditat. Adică își spun: știu că am talent, știu că pot să răzlesc, dar n-ar fi rău să mă pun bine cu cutare, n-ar fi rău să mă mărit cu cutare, ca să am și spatele asigurat. Eu cred că, dacă ai într-adevăr har, nu se poate să nu reușești. S-a spus acest lucru, o spun și eu: în artă meseriile nu le alegi tu, te aleg ele. Dar munca devine obligatorie în momentul în care realizezi că Dumnezeu te-a ales. Căci atunci când te apuci de un rol este ca și cum ai construi un zid fără mortar, cu grija ca toate cărămizile să se îmbine perfect. Una singură pusă greșit dărmă tot zidul.

Care a fost partenerul cu care ați colaborat cel mai bine?

Bărbatul meu, Mihai Pălădescu, însă, din păcate, am jucat foarte puțin împreună. Dar toți cei din promoția mea mi-au fost parteneri minunați, căci eram crescuți în același stil.

Mihai Pălădescu era un actor talentat, cunoscut și apreciat. Nu vă inhiba acest lucru?

Sunt convinsă că, din punct de vedere calitativ, el îmi era superior, dar asta nu mă inhiba, mă incita. Îmi ridica ștacheta. Să ai un partener bun este un lucru minunat. Îți ridică mingea la plasă. De aceea cred că provincia poate să și distrugă, dacă ai acolo parteneri proști și ești nevoit să bați mingea la perete...

Dar există un actor cu care ați vrut să jucați și nu ați avut ocazia?

Da, George Constantin. Singura dată când am jucat cu el a fost la absolvire, în *Bărbierul din Sevilla*, în subsolul Ateneului. El nu a mai venit la Craiova, a rămas în București; în locul lui a intrat Cozorici. Nu am mai avut ocazia să joc cu George în teatru, doar la Radio - unde ne întâlneam cu o bucurie ne bună.

Respingeți ideea de „carieră”?

Nu, dar acesta nu este un cuvânt potrivit pentru realizările noastre de o viață. În România acest termen nu are sens. Să păstrăm proporțiile! Gândiți-vă ce șanse ar fi avut Amza Pellea, Gheorghe Cozorici, Silvia Popovici sau George Constantin dacă ar fi fost mai aproape de Hollywood! I-ar fi cunoscut o lume întreagă...

Alina Mang